

УДК 65.012.01

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-2.8>

Волкова Н.А.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічного аналізу,
Одеський національний економічний університет

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті визначено значення бізнес-аналізу в сучасних умовах. Визначено роль аналітика як відповідального за вирішення завдань управління діяльністю підприємства. Головними завданнями бізнес-аналізу є інформаційне забезпечення ефективного управління, виявлення проблем бізнесу в економічній і фінансовій сферах, визначення стратегічних цілей і політики розвитку підприємства. Запропоновано методіку експрес-аналізу діяльності підприємства. Проаналізовано результативну діяльність підприємств, рівень ринкового ризику, ефективність використання виробничого потенціалу, рівень платоспроможності та фінансової стійкості. Методика експрес-аналізу спрямована на визначення слабких і сильних боків діяльності підприємства, що дає можливість розробити комплекс заходів, своєчасно прийняти відповідні управлінські рішення для забезпечення економічної та фінансової рівноваги діяльності підприємства.

Ключові слова: бізнес-аналіз, методика, суб'єкт господарювання, ринковий ризик, платоспроможність, фінансова стійкість, економічна рівновага.

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ БИЗНЕС-АНАЛИЗА СУБЪЕКТА ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Волкова Н.А.

В статье определено значение бизнес-анализа в современных условиях. Определена роль аналитика как ответственного за решение задач управления деятельностью предприятия. Главными заданиями бизнес-анализа являются информационное обеспечение эффективного управления, выявление проблем бизнеса в экономической и финансовой сферах, определение стратегических целей и политики развития предприятия. Предложена методика экспресс-анализа деятельности предприятия. Проанализированы результативная деятельность предприятий, уровень рыночного риска, эффективность использования производственного потенциала, уровень платежеспособности и финансовой устойчивости. Методика экспресс-анализа направлена на определение слабых и сильных сторон деятельности предприятия, что дает возможность разработать комплекс мер, своевременно принять соответствующие управленческие решения для обеспечения экономического и финансового равновесия деятельности предприятия.

Ключевые слова: бизнес-анализ, методика, субъект хозяйствования, рыночный риск, платежеспособность, финансовая устойчивость, экономическое равновесие.

METHODICAL ASPECTS OF COMPANY'S BUSINESS-ANALYSIS

Volkova Nina

The effectiveness of an entity's development will be thought as a set of task-setting methods and solution paths, which provide the company's status where the most important requirements of key stakeholders are promptly identify and balanced with the assistance of own economic sustainability and growth capacity. Business analysis centered on that mechanism. Recently, the issue of defining a business analysis's methodology which would satisfy stakeholders is gaining importance for the business community. Stakeholder's requirements should, if possible, be quantified and expressed in relevant indicators which comparable with similar performance indicators of the company activities based on actual accounting data. The method of calculation of express analysis includes indicators which characterize the company's activity from different sides and includes the calculation of performance indicators of the enterprise, the level of market risk, the efficiency of production capacity, the level of solvency and financial stability. According to the results of the express analysis of the two companies over the last two years, there is a sharp decrease in the effectiveness of their activities, increases the market risks of sales, decreases the efficiency of fixed assets using, despite the relatively high level of suitability. Production risk of enterprises is increasing rapidly. There are some risks of solvency loss. Both companies are dependent on borrowed capital. Thus, the express analysis's calculations make possible to determine the primary tasks in operating of economic entities. The practical significance of the methodology is in identification of the weaknesses and strengths of the company, which in turn makes possible to reach at an appropriate management decision in assure the economic and financial stabilization of the company. Furthermore, the indicators can be supplemented, according to the interests of stakeholders. Business analysis, namely, the method of rapid analysis, allows you to develop a set of measures to ensure the economic security of processes and achieve sustainable development.

Keywords: business analysis, methodology, business entity, market risk, solvency, financial stability, economic equilibrium.

Постановка проблеми. Процес сталого розвитку не може здійснюватися спонтанно. Він повинен бути об'єктом цілеспрямованого управління за допомогою відповідного механізму. Механізм стійкого розвитку суб'єкта господарювання може розглядатися як сукупність методів постановки завдань і засобів їх вирішення, що забезпечує такий стан цього підприємства, за якого своєчасно виявляються та збалансовано задовольняються найважливіші вимоги його ключових стейкхолдерів за підтримки власної економічної стійкості і здатності до зростання. Бізнес-аналіз покликаний грати роль центральної ланки такого механізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Бізнес-аналіз набуває все більшої актуальності в нашій країні. У сучасній літературі зустрічаються досить різноманітні трактування не тільки самого поняття бізнес-аналізу, а й ролі фахівця-бізнес-аналітика, яку він покликаний грати в комерційній організації.

Найбільш авторитетно можна вважати думку Міжнародного інституту бізнес-аналізу (International Institute of Business Analysis – ІІВА), який розробив і опублікував Звід знань із бізнес-аналізу (Business Analysis Body of Knowledge – ВАВОК), де бізнес-аналіз визначається як сукупність завдань, методів, кваліфікацій і можливостей, необхідних для чіткого визначення проблем, що стоять перед бізнесом, і для опису їх вирішення [1]. Такі рішення часто зводяться до розроблення інформаційних систем, але можуть включати в себе і рекомендації щодо поліпшення бізнес-процесів та організаційних змін. Причому підкреслюється, що в силу специфіки завдань бізнес-аналізу принципово різняться ролі бізнес-аналітика і менеджерів компанії: перший відповідає за виявлення бізнес-проблем, визначення їх суті і масштабів, а так само шляхів їх вирішення, тоді як у сферу відповідальності менеджерів входить конкретна робота з реалізації цих рішень.

Істотний внесок у дослідження даних проблем зробили Е. Альтман, Р. Акофф, У. Бівер, І. Бланк [4], В.І. Баріленко, Н. Волкова [6], Т.П. Гудзь, В.В. Ковальов, М.І. Ковальчук, Л.О. Лігоненко, Г.В. Савицька, І.А. Сніткіна [6] П.Т. Саблук, О.О. Терещенко, А.Д. Шеремет, М.Г. Чумаченко, В.В. Юрчишин та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення методичних аспектів бізнес-аналізу діяльності суб'єктів господарювання для подальшого підвищення економічної та фінансової рівноваги.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цільова спрямованість бізнес-аналізу полягає в інформаційному забезпеченні ефективного корпоративного управління, яке розуміється як система взаємодії між акціонерами і менеджментом компанії, а також з іншими зацікавленими сторонами з метою реалізації інтересів власників і законних прав інших стейкхолдерів.

Останнім часом питання визначення методики проведення бізнес-аналізу, яка б задовольнила стейкхолдерів, набувають усе більшої значущості для бізнес-спільноти. Обмеженість і зростаюча вартість ресурсів, вимоги законодавства, що стосуються певних екологічних обмежень, конкурентні переваги призводять до необхідності комплексного підходу до розроблення методики проведення бізнес-аналізу господарюючих суб'єктів [2].

Важко уявити, щоб інтереси і вимоги різноманітних груп стейкхолдерів у всьому збіглися. Задовольняючи вимоги одних стейкхолдерів, ми найчастіше будемо

змушені порушувати інтереси інших, тому виявлені в ході бізнес-аналізу проблеми часто не дають змоги вирішити їх усі одразу. Навіть у одного стейкхолдера вимоги можуть бути суперечливими. Так, власники (й інвестори) вимагають одночасно підвищення рентабельності і високу платоспроможність компанії, які досяжні різноспрямованими заходами використання грошових ресурсів. Ті ж власники зацікавлені в отриманні високих дивідендів, однак виконання поточних вимог акціонерів не повинно завдавати шкоди фінансовій стійкості належної їм же компанії і стратегічним планам її розвитку.

Більшість відомих розробок у сфері сталого розвитку бізнесу ґрунтуються на використанні переважно якісного вербально-логічного аналізу. Однак, як відомо, управляти можна лише тим, що можна виміряти, тому вимоги стейкхолдерів повинні бути за можливості кількісно вимірні і виражені у формі відповідних показників, порівняних з аналогічними показниками діяльності організації, заснованими на фактичних даних його обліку і звітності. Це дає змогу не лише оцінювати ступінь задоволення вимог зацікавлених сторін, що забезпечує стійкість розвитку господарюючого суб'єкта, а й визначати масштаби проблем, що вимагають рішення. Незначні розриви між необхідним і фактичним рівнями порівнюваних показників можуть бути ліквідовані за допомогою адекватних коригувань господарських процесів.

Своєчасне проведення аналізу бізнес-процесів суб'єктів господарювання передбачає захист від негативних впливів, породжуваних чинниками зовнішнього і внутрішнього середовища, створює надійні умови і гарантії для його функціонування на кожному етапі, стримує зовнішні та внутрішні чинники, що можуть дестабілізувати економічну ситуацію.

Основний напрям бізнес-аналізу діяльності суб'єкта господарювання націлений на виявлення проблемних моментів, пов'язаних із ринковими ризиками, рівнем платоспроможності, фінансової стійкості, ефективністю використання виробничого потенціалу. У табл. 1 запропоновано показники, аналіз яких у динаміці може задовольнити вимоги стейкхолдерів та власників підприємства в питанні сталого розвитку суб'єкта господарювання.

Методика розрахунку експрес-аналізу включає у себе показники, які характеризують діяльність підприємства з різних боків. Проаналізовано результативну діяльність підприємств, рівень ринкового ризику, ефективність використання виробничого потенціалу, рівень платоспроможності та фінансової стійкості.

Практичне значення методики полягає у тому, що проведений експрес-аналіз спрямований на визначення слабких і сильних боків діяльності суб'єкта господарювання, що, своєю чергою, дає можливість своєчасно прийняти відповідні управлінські рішення для забезпечення економічної і фінансової рівноваги діяльності підприємства.

Дані табл. 1 показують, що на підприємствах у динаміці за результатами діяльності знижуються тією чи іншою мірою економічні та фінансові показники. За аналізований період спостерігається різке зниження результативності діяльності підприємств, зростають ринкові ризики реалізації продукції, знижується ефективність використання основних засобів, незважаючи на досить високий рівень придатності. Високими темпами зростає виробничий ризик підприємств. Існують певні ризики втрати платоспроможності. Обидва підприємства залежні від позикового капіталу.

Таблиця 1

Експрес-аналіз показників економічної і фінансової рівноваги діяльності підприємства

Показники	підприємство «ПрАТ «Одесавинпром»			підприємство «ПрАТ «Одеський коньячний завод»		
	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+,-)	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+,-)
результативність діяльності						
1. Темп зростання рентабельності продажу	0,44	0,11	-0,33	0,7	0,3	-0,4
2. Темп росту чистого прибутку	0,45	0,29	-0,16	1,0	0,78	-0,22
ринковий ризик						
3. Темп росту чистого доходу	1,26	0,99	-0,27	1,32	0,92	-0,4
економіко-виробничий потенціал						
4. Темп росту виробничого левериджу	1,3	7,5	+6,2	1,82	2,44	+0,62
5. Темп росту віддачі основних засобів	1,42	0,59	-0,83	1,5	1,1	-0,4
6. Коефіцієнт зносу	0,87	0,80	-0,07	0,79	0,83	+0,04
рівень платоспроможності						
7. Коефіцієнт загальної платоспроможності	0,75	0,86	+0,11	1,69	1,72	+0,03
8. Частка дебіторської заборгованості в оборотних активах	0,47	0,56	+0,09	0,59	0,53	-0,06
9. Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	0,53	0,61	+0,08	1,66	0,93	-0,73
фінансова стійкість						
10. Коефіцієнт автономії	-0,17	-0,07	-0,24	0,13	0,15	+0,02
11. Коефіцієнт маневреності	-1,77	-1,39	-3,16	0,37	0,47	+0,1

Джерело: розраховано автором [3]

Таким чином, розрахунки експрес-аналізу дають можливість визначити першочергові завдання в управлінні діяльністю суб'єктів господарювання.

Висновки з проведеного дослідження. Експрес-аналіз дає можливість виявити проблеми бізнесу в економічній і фінансовій сферах, визначити стратегічні цілі та політику сталого розвитку підприємства. При цьому показники можуть бути доповнені згідно з інтересами стейкхолдерів і всіх зацікавлених осіб.

Тільки будучи захищеним від загроз зовнішніх і внутрішніх чинників, підприємницька структура може зайняти міцні позиції на ринку, підвищуючи конку-

рентоспроможність і стійкість свого розвитку. Максимізація прибутку, що тривалий час розглядалася як основний орієнтир діяльності будь-якого бізнесу, стає можливою лише за умови сталого розвитку всієї економічної системи.

Безпосередню небезпеку функціонування бізнес-процесу створюють економічні загрози, що порушують нормальний хід сталого розвитку. Бізнес-аналіз, а саме методика проведення експрес-аналізу, дає змогу розробити комплекс заходів щодо забезпечення економічної безпеки процесів і досягнення сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. A Guide to the Business Analysis Body of Knowledge ® (BABOK® Guide) Version 2.0 International Institute of Business Analysis. Toronto, Ontario, Canada, 2009.
2. Каплан Р.С., Нортон Д.П. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / пер. с англ. Москва : Олимп-Бизнес, 2006. 320 с.
3. Фінансова звітність підприємств Одеської області. URL: <https://smida.gov.ua/> (дата звернення: 28.03.2020).
4. Бланк И.А. Управление финансовыми ресурсами. Москва : Омега-Л, Эльга, 2011. 768 с.
5. Казакова Н.А., Лукьянов А.В. Выявление и анализ количественных и качественных факторов кредитоспособности заемщиков в условиях высоких банковских рисков. *Учет. Анализ. Аудит.* 2015. № 1. С. 92–100.
6. Волкова Н.А., Сніткіна І.А. Аналіз фінансового стану підприємств України. *StrategicManagement: Global Trends and National Peculiarities. Multi-authored monograph.* Poland : Publishing House «Baltija Publishing», 2019. P. 471–489.

References:

1. A Guide to the Business Analysis Body of Knowledge ® (BABOK® Guide) Version 2.0 International Institute of Business Analysis, Toronto, Ontario, Canada, 2009.
2. Kaplan R. S., Norton D. P. (2006) Sbalansirovannaia sistema pokazatelei. Ot strategii k deistviuu / per. s angl [The Balanced Scorecard. Translating Translating Strategy into Action / Trans. from Engl.]. Moscow: Olimp-Biznes – Olymp-Business. (in Russian)
3. Richna finansova zvitnistj pidpryjemstv (2019) Available at: <https://smida.gov.ua/db/participant/00412056> (accessed 28.03.2020). (in Ukrainian)
4. Blank I. A. (2011) Upravlenie finansovyimi resursami [Management of financial resources]. Moscow: Omega-L, El'ga – Omega-L, Elga, 768 p. (in Russian)

5. Kazakova N.A., Luk'ianov A. V. (2015) Vyiavlenie i analiz kolichestvennykh i kachestvennykh faktorov kreditosposobnosti zaemshchikov v usloviakh vysokikh bankovskikh riskov. [Identification and analysis of quantitative and qualitative factors of the creditworthiness of borrowers with high banking risks]. *Uchet. Analiz. Audit*, no. 1, pp. 92–100. (in Russian)

6. Volkova, N.A. & Snitkina, I.A. (2019) Analiz finansovogo stanu pidprijemstv Ukrainy [Analysis of the financial state of Ukrainian enterprises]. Strategic Management: Global Trends and National Peculiarities. Multi-authored monograph. Publishing House «Baltija Publishing», Poland, pp. 471–489. (in Ukrainian)

E-mail: plysca414@gmail.com